Ki fizeti a halászt?

Rekkenő a hőség. A távcsőbe nézve, a felforrósodott levegő vibrálását látva még jobban érzékelhető a hőfok. De persze nemcsak ezt lehet a távcsőben látni. Gyönyörű, még természetjáró embernek is ritkán szeme elé kerülő madarakat is közel hoz az optika. Gulipán, kócsag, szürke gém — sorolja a szakértő. S talán örvendezni is kezdenénk azon, micsoda ritkaságok élnek itt, a háborítatlan természetben, ha...

Ha nem épp ezért lennének a tömörkényi Alkotmány Tsz halastavainál, a Csaj-tó körzetében, merthogy van akinek kevés örömöt, annál nagyobb gondot jelent e csodálatos madarak megtelepedése a halastavakban.

Milliós madarak kontra milliós halak

Gulipánok, költésben

Most éppen egy olyan halastóban, amelyben eddig nem volt víz, a tsz halászati ágazatának vezetői most készülnek vízzel elárasztani, s hallal benépesíteni, a területet. Ha nem teszik, legalább négymillió forint haszontól esnek el. Ha viszont beengedik a vizet? A gulipánok éppen költési időszakban vannak. A kisebb madarak nem képesek átmenni a tó töltésén, így ők is, s még tojásban lévő társaik is pusztulásra lennének ítélve. A gulipán fokozottan védett madár, védelméről szigorú törvény rendelkezik, ám pusztulása (pusztítása) nem csupán a törvényt sértené, hanem veszélyeztetné a ma 200 párra becsült magyarországi állomány, s így a faj fennmaradását is. E magyarországi állománynak mintegy negyede, ötven pár települt meg a tömörkényi halastóban. Eszmei értékük — az ugyancsak ott fészkelő, s fokozottan védett tíz pár széki lilével és egy pár kis lilével együtt — hétmillió forinton felül van. Valójában ez az érték pénzben nem is kifejezhető.

A tömörkényi tsz ezen területe egyébként a pusztaszeri tájvédelmi körzet része a hetvenes évek közepe óta, sőt, úgynevezett ramsari terület is. Az indiai Ramsar városban kötöttek évekkel ezelőtt nemzetközi egyezményt bizonyos természetvédelmi kötelezettségekről, amely még szigorúbb kezelői feladatokat ró azokra, akik e ramsari névvel (is) illetett területen ténykednek.

Hogy mi lenne ebben a madárügyben a megoldás? Mondhatnánk: kapja meg a tsz a kárát, a négymillió forintot, a madarak pedig éljenek háborítatlanul. A dolog azonban távolról sem ilyen egyszerű. Mert az csak egyike a nagy kérdéseknek: ki fizesse a négymilliót?

Ki tartsa el a madarakat?

Tóth Zoltán, halászati főágazatvezető-helyettes:

— Ezt a tógazdaságot a tsz építette, részben saját pénzből, részben állami támogatásból. Utólag nyilvánították a területet a pusztaszeri tájvédelmi körzet részévé, anélkül, hogy erről az itt dolgozókat megkérdezték volna. Azóta olyan kemény szigorítások között dolgozunk, amik általában is befolyásolják az eredményeinket. Mi tisztában vagyunk az itt élő madarak értékeivel, de fölvetem a kérdést: kié a madár? Szerintem az egész országé, mondhatnám közös. Akkor ne egy kétszáz fős társaságnak kelljen eltartani őket, a saját nyereségük kárára, hanem a legfelsőbb szintű vezetők oldják meg a gondot, s fizessenek. Most négymillióra becsüljük a kárunkat, ha nem tudjuk vízzel elárasztani a tavat, ám nem biztos, hogy ez a pénz pótolja a veszteségeinket. Idén rosszul sikerültek az ivadéktelepítések országszerte, így, ha meg is kapnánk a pénzt, nem biztos, hogy tudnánk érte ősszel halat venni, s akkor veszélyben vannak a jövő évi eredményeink is. Ez a tó, amiről szó van, az utónevelő tó lenne, ezért is ilyen fontos.

— Meddig tudnának várni a víz beengedésével?

— Máris el vagyunk késve. A természetvédők július 15-éig kérnek haladékot, hogy kikeljenek a fiókák, és saját lábukon biztonságos helyre tudjanak menni, de ha mi utána látunk munkához, nekünk, már késő, akkor már nincs is értelme az árasztásnak. Marad az, hogy fizessen kártérítést a környezetvédelmi minisztérium, de erre még nem volt példa. Az alapvető gond, hogy megalkottak egy természetvédelmi törvényt, végrehajtási utasítás nélkül. Az elvek tehát léteznek, de arról szó sincs, mi történik, ha nem tartjuk magunkat az elvekhez, illetve, ha tiszteljük a paragrafust, de ezzel kárt szenvedünk, azt ki viseli.

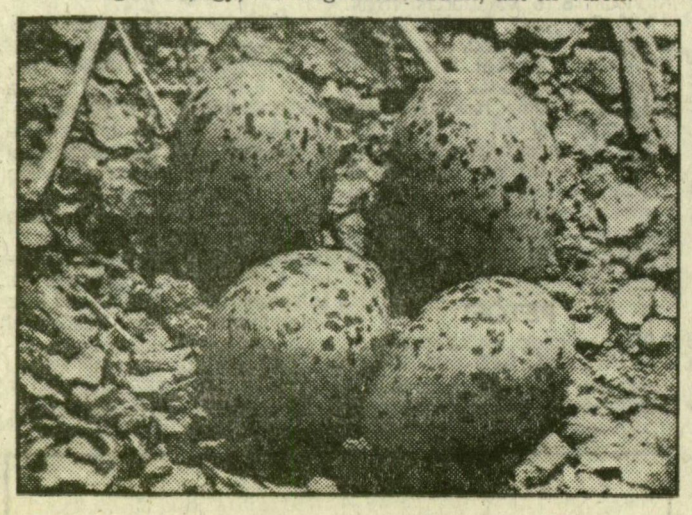

Harminc fillér most egy forint

Litkei József, halászati főágazatvezető:

— Itt mindenféle madár, amit csak lát, a halból él, de mi is szeretnénk megélni belőle. Tegnap Pesten voltam a szállítónkkal, ott meg sírnak a halaskofák, hogy nincs hal. Tudja, a kofák között a halaskofa az külön kategória, dehát az egész országban nincs hal, ez a helyzet. Tehát most is hiány van, de ha az ivadékokat nem tudjuk ebbe a tóba tenni, akkor két év múlva egyáltalán nem lesz piacképes halunk. Ugyanakkor, ha most netán pénzt kapnánk, az sem biztos, hogy megoldaná a helyzetet, mert az az előnevelt ivadék, ami eddig harminc fillér volt, most egy forint. Hogy ez a halgazdaság tájvédelmi körzetbe esik, nekünk amúgy is nagy kárt okoz. Pár napja voltam a halászati szakembereknek egy tanácskozásán, ahol, amikor elmondtam: nálunk 60-65 százalék a megmaradási esélye a piaci halnak, majdnem kiröhögtek, s lehet, magukban azt gondolták, engem el kellene zavarni a szakmából, mert ennek az aránynak 85-90 százaléknak kellene lenni. Csak ők azt nem tudják, hogy itt annyi kárókatona van, mint varjú volt a Madarak című Hitchcock-filmben, s ez a madár zabálja ám a halat rendesen.

Lőrincz Tibor, a Kiskunsági Nemzeti Park (hozzájuk tartozik a pusztaszeri tájvédelmi körzet) munkatársa szól közbe, s elmeséli, korábban a kárókatona védett madár volt, de mára túlságosan elszaporodott, s így megszűnt védett lenni, sőt, most azt a megfelelő módszert kell megtalálni, amivel ritkítani lehet.

— Van négy pelikánunk is — folytatja Litkei József. — Most még csak négy. Kérdés, hogy pár év múlva mennyi lesz. Lehet, hogy több, mint kárókatona, de azt ne adja az isten, mert a pelikán még többet képes zabálni, mint a kárókatona.

Ismét Lőrincz Tibor szól meg, s azt mondja: a probléma előrejelzése, az ezzel való foglalkozás lenne a megfelelő példája annak, hogy a részben ellentétes érdekeltségű gazdálkodó egység, s a természetvédők közösen találjanak megoldást a gondjaikra.

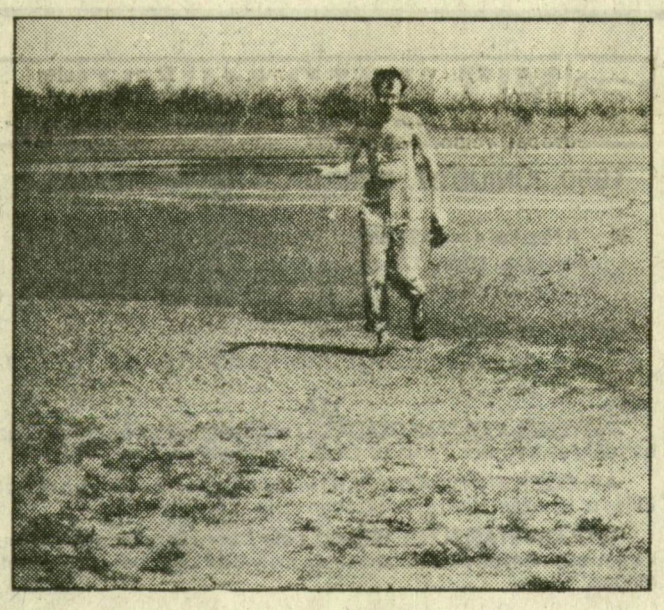

Somogyi Károlyné felvételei

Ha tud áldozni a nemzet

— Érdemes megnézni más országokbeli példákat, hogyan oldják meg az ilyen gondokat — mondja Litkei József. — Az NSZK-ban például katalógusa van a kártevőknek: miért, mennyit fizet az állam, vagy például azért, hogy egy nádast ne arassanak le, amit valamilyen okból fontosnak tartanak.

— Van, ahol az állam bérbe veszi a földet, vagy épp megveszi, mint az osztrákok a Fertő-tónál — fűzi tovább a szót Lőrincz Tibor —, s akkor biztos, hogy úgy gazdálkodnak azon a földön, ahogy a természetvédelem érdekei megkövetelik. Ha ilyesmire tud áldozni egy nemzet, akkor van természetvédelem, ha nem tud, akkor fölborul a biológiai egyensúly, s viselni kell annak a szomorú következményeit. Egyébként nem véletlen, hogy ezek a gondok most csúcsosodnak, hisz tíz éve aszályos nyarak vannak, csökkentek a vizes élőhelyek, kisebb lett a madarak élettere.

A minden érdekelt felet felvonultató találkozón Molnár Gyula, a Madártani és Természetvédő Egyesület természetvédő titkára is jelen volt.

— Magyarországnak, a viszonylagos elmaradottságából fakadóan olyan természeti értékei vannak, amit mindenképpen meg kellene őrizni, s biztos vagyok benne, hogy ez a tevékenység egyszer még kamatozni is fog, például turisztikai vonzerőként. Ugyanakkor a természetvédelemnek ellene hatnak a piacgazdasági törekvések, s megtörténhet, ami régebben Nyugaton, vagyis, hogy előbb tönkretették a természetet, aztán volt pénzük, és nagyrészt helyrehozták a hibát. Persze, sok mindent nem lehet helyrehozni: őserdőt, vagy egy kipusztult állatfajt nem lehet reprodukálni. Én biztos vagyok abban, hogy lehet olyan megoldást találni, ami a madaraknak és a gazdaságnak egyaránt megfelelő. Emellett az lenne a jó, ha a halgazdaság, ha már ilyen körülmények között dolgozik, előre tervezné: mit tud csinálni hasonló helyzetben.

Gazdaság és természetvédelem szempontjai után Bakacsi Gábor természetvédelmi őr a madarak szempontjából vizsgálta a helyzetet.

— A gulipán a természetes, szikes tavakon fészkelt, amiket aztán az emberi beavatkozás megszüntetett, szántóföld, vagy mesterséges halastó lett a helyükön, így a természetes élőhelye eltűnt ezeknek a madaraknak. Ha ez az állomány itt elpusztulna, előfordulhatna, annyira lecsökken a gulipánok száma, hogy nem képes reprodukálni önmagát. Tavaly Fehér-tón volt hasonló helyzet, ott akkor úgy döntöttek felsőbb szervek, hogy árasszák el a területet — 66 pár madár élt ott —, összeszedtük a tojásokat, s a pesti állatkertben keltek ki a madarak — egyetlenegy sem maradt életben közülük.

Mindenki élni szeretne

— Az állam letette a voksot azzal, hogy védetté nyilvánított egy területet, sőt nemzetközi kötelezettséget is vállalt a madarak védelmére — akkor most tessék, tartsa magát a vállalásához, és a következményeket is vállalja — summáz Lőrincz Tibor.

— A kárókatona nagy kárt csinál, de ezt a halászok már bekalkulálják, mondván, valamennyi haszontól elesünk, mert a madár is élni akar. Valamelyest a gulipán esetében is be kellene ezt kalkulálni — teszi hozzá Molnár Gyula.

— Mi is szeretnénk már végre tisztességesen megélni abból, amit csinálunk. Tudja, hogy milyen iszonyú munkát végzünk ezeken a tavakon? Tán fogalmuk sincs róla — fakad ki Litkei József. — És nemcsak a madarak ülnek itt a nyakunkon, a vadászoknak is mi „termeljük" a vadat. Merthogy a vad a mi költségünkön gyarapodik, ezt sosem veszik figyelembe. És akkor még az állam rettenetes elvonásairól nem is beszéltem. Itt pedig egy hatósággal állunk szemben, amelyik megtilthatja, hogy elárasszuk a tavat, de kártérítést nem tud fizetni. Két rossz közül „választhatunk" tehát: vagy a büntetést fizetjük, vagy a hasznunktól esünk el. S olyan még sosem volt, hogy állam bácsi kártérítést fizetett volna — ha most fizetne, az precedenst teremtene.

— Épp az lenne nekünk is a célunk, hogy precedenst teremtsünk — kapcsolódik be Bakacsi Gábor —, s akkor ezentúl mi joggal diktálhatnánk, a természetvédelem szempontjai szerint, tudván, hogy az állam megfizeti a kártérítést.

A kormány lépése következik (?)

Bevallom, a vita hevessége ellenére, vagy tán épp amiatt is — jó érzés volt hallgatni ezeket az embereket. Először tapasztaltam ugyanis, hogy homlokegyenest ellentétes véleményen levő felek nyíltan, szemtől szembe érveltek, s a vitához ők maguk kérték a sajtó segítségét. Érdekes a tsz helyzete is: tavaly, a vízáremelés előtt árasztották el egymillió köbméter vízzel a vita középpontjában levő tavat, s a víz átvezetése után megmaradt mocsaras állapotnak köszönhető, hogy a védett madarak idén itt telepedtek meg. Furcsa mód tehát azt lehet mondani, a vízáremelés „tehet" a mostani helyzetről.

Egy fél persze hiányzott a vitázók közül: a legfelső fórumok, a környezetvédelmi s a Pénzügyminisztérium képviselője. Bizonyos, hogy hasonló gonddal ezután is találkozunk. S ha már az előző kormányzat megoldatlanul hagyta utódjára ezt a problémahalmazt — most ím, az új kormánynak ez az ügy is kiváló alkalmat biztosít arra, hogy bizonyítsa konstruktív szellemét, új alapokra helyezett nézetrendszerét.

Balogh Tamás